

Jaume I, ni en el cas que hagués volgut mantenir la política occitanista del seu pare, no hauria mai creat un reialme catalano-occità. Com ja va fer amb Mallorca i València, hi hauria fundat un regne propi. Ho pensa Martí Aurell, historiador de la Universitat de Poitiers que el mes passat va participar en el Simposi Jaume I celebrat a València. També hi va participar Damian J. Smith, traductor a l'anglès del 'Llibre dels fets', de Jaume I.

Martí Aurell (Barcelona, 1958, nacionalitzat francès el 1992), catedràtic de la Universitat de Poitiers, va parlar de Jaume I i Occitània en el Simposi Jaume I celebrat entre els dies 21 i 24 d'octubre, durant la setmana dels premis Octubre de València. Director de la revista *Cahiers de Civilisation Médiévale* des del 2000, ha escrit una desena de llibres. En català, *Les Noces del comte. Casament i poder a Catalunya (785-1213)*. I més recentment, *L'Empire des Plantagenêt (1154-1224)*, traduït a l'anglès, i *La Légende du roi Arthur (550-1250)*.

—Si Jaume I, en comptes de cedir al rei francès Lluís IX, en el tractat de Corbeil del 1258, els dominis que tenia a Occitània —excepte la senyoria de Montpeller i uns petits vescomtats i baronies—, hagués volgut estendre el seu poder sobre Occitània, com pretenia el seu pare, el rei Pere, hauria pogut sortir-se'n?

—No. Li hauria estat molt difícil. La conjuntura havia canviat molt des del temps del rei Pere, sobretot perquè el rei de França, resolt els conflictes que tenia amb Anglaterra, decideix d'intervenir-hi directament. Lluís IX ja havia recuperat Normandia, Anjou i Poitou dels anglesos i tenia les mans lliures per a ocupar-se d'Occitània. A més, compta amb un exèrcit més poderós que no pas Jaume I. Té uns 6.000 cavallers, contra els 2.000, amb prou feines, de la Corona d'Aragó. També compta amb una fiscalitat i unes finances més potents. La fiscalitat francesa fa un pas endavant el 1190, mentre que Jaume I, si vol exigir taxes, ha de convocar les Corts.

—Jaume I devia valorar allò que n'obtenia en canvi, la fi del vassallatge, no? El rei de França reconeixia la

“Jaume I no pensava en un regne catalano-occità”

Martí Aurell, catedràtic de la Universitat de Poitiers, és un dels primers coneixedors de les societats medievals catalanes i occitanes.

independència dels comtats catalans. Tot i que a la pràctica, ja ho eren, no?

—Sí, era una qüestió teòrica, però el vassallatge, ideològicament, tenia pes. Fins el 1180, els documents oficials es dataven a partir del regnat de França. En conclusió, les forces contràries que hi troba Jaume I són molt més fortes que no trobà el seu pare. També cal afegir-hi l'interès de concentrar els esforços contra al-Andalus. Des del punt

de vista religiós evita la lluita contra cristians a Occitània, l'acusació d'afavorir els càtars i, sobretot, permet de participar en una croada. No oblidem que el varen educar els templers, un orde militar fundat a Terra Santa, i que va demanar de ser enterrat a Poblet, de monjos cistercens, un orde molt implicat també a la croada. Afegim-hi que a València les terres s'expropien per dret de conquesta i es distribueixen entre els barons catalans i aragonesos.

No cal dir que hauria estat impossible de distribuir els feus que els llinatges de l'aristocràcia occitana posseïen des de segles.

—Com va influir en la decisió la mort del seu pare a Muret?

—Al meu entendre, va jugar-hi a favor. El rei Jaume creia que la mort del pare era una voluntat divina, un senyal. Déu, i el sant pare, no volien que els cristians lluitessin entre ells, volien que els cristians lluitessin contra els moros. El sant pare i l'església van beneir les conquestes en terra islàmica i no haurien mai beneït una guerra entre cristians. També ho pensa Lluís IX, que intenta sempre pactar amb els altres reis cristians. Organitzà la setena croada i hi participà, i el 1270 morí de la pesta a Tunis, quan preparava la vuitena. El seu lema era: "Pau amb els cristians i croada contra els musulmans."

—Per què doneu tanta importància a la fi del vassallatge amb França?

—Era important psicològicament, pel valor del sentit de l'honor que tenia la noblesa. Per al rei i l'aristocràcia era clau saber que eren els senyors de les seves terres, sense un senyor superior. El rei, a més, s'equipara amb els altres reis europeus independents. A la pràctica, no ho era tant, la fi del vassallatge, perquè no va impedir que el 1285 Catalunya fos envaïda, però sense èxit, per les tropes del fill del rei Lluís, Felip III de França. No van utilitzar arguments de vassallatge ni de fellonia i sí, en canvi, l'argument d'excomunió pontificia contra Catalunya i de croada practicada pel sant pare contra Pere el Gran.

—Si Jaume I hagués optat per estendre el seu domini a Occitània, hauria fet un regne a banda, com a Mallorca o a València?

—Segurament, hauria dividit els regnes. Ja ho va fer amb el Rosselló, a la

frontera occitana, que quedava dins del regne de Mallorca. I, com havia fet el comtat de Barcelona amb Provença durant el segle XII, hauria donat Occitània al fill petit, mentre que l'hereu s'hauria quedat amb Catalunya.

—Per tant, ni fins i tot mantenint el somni del seu pare, no pensava en cap unitat catalano-occitana.

—Exactament. No hi pensava. A més, cal recordar que al seu cap no hi havia unitat catalana. Perquè, com hem dit, va donar el Rosselló, amb Montpeller, al seu fill petit, el de Mallorca.

—Hi podia haver, per part dels catalans, una mitificació d'Occitània? La llengua literària era en occità.

—Depèn de què s'entengui per *mitificació*. La llengua d'oc, malgrat les diferències dialectals, creava un sentiment de comunitat entre principats molts diferents. Les societats, amb una aristocràcia nombrosa en proporció, vivint sovint a ciutats, i amb mercaders i gremis ben desenvolupats, eren semblants. Se sentien properes, de mentalitat. Però això no vol dir que es pogués concebre un estat o un reialme únic catalano-occità. Els comtes i vescomtes locals ho haurien impedit.

—Suposo que la comunicació per mar facilitava molt aquesta proximitat, no?

—Efectivament. Segur que els mercaders van pressionar Jaume I perquè al tractat de Corbeil la corona pogués conservar el port de Montpeller, un dels més importants de la Mediterrània, a mig camí amb l'altre port important, el de Marsella, on des de final del segle XII tenim certificada la presència de mercaders catalans. Sabem, pel *Llibre dels fets*, que foren els mercaders, que animaren la conquesta de Mallorca.

—Va ser millor, doncs, que renunciés a Occitània? Com vàreu recordar al simposi, Ferran Soldevila va criticar que hi renunciés i Stefano Cingolani ho presenta com un senyal de pragmatisme i de seny.

—Prefereixo no pronunciar-m'hi. Sobretot no diré, com Soldevila, que la renúncia va ser una bestiesa. Sóc només historiador i he d'explicar per què pren la decisió, sense cap mena de judici de valor sobre bases nacionals o morals.

Lluís Bonada

Damian J. Smith, (Chelmsford, Essex, Anglaterra, 1969), professor de la universitat nord-americana de Saint Louis, va parlar al Simposi Jaume I del jove Jaume I. És especialista en la Corona d'Aragó i els papas medievals. El 2004 va publicar el llibre *Innocent III ant the Crown of Aragon: the limits of papal authority*. És el traductor a l'anglès, conjuntament amb Helena Buffery, del *Llibre dels fets* de Jaume I, edició apareguda l'any 2003.

—Vàreu dir al simposi que el rei Jaume I, ja des del naixement, havia estat un rei amb molta sort.

—Sí. És increïble. Ell mateix n'era conscient. Va creure que haver sobreviscut a la situació d'estar a les mans del seu enemic, d'infant, i sortir-se'n, era un miracle de Déu. A l'època medieval és la pitjor situació en què es pot trobar un nen. Podia haver estat la fi de la corona, amb el fill a les mans de l'enemic i amb les ambicions de Ferran, el seu oncle, de ser rei d'Aragó. La sort va ser que tingué el sant pare al seu costat, que el va posar sota la seva protecció, després de la visita de la mare, Maria de Montpeller, a Roma per demanar l'ajut papal. I la segona sort va ser que els nobles i els templers juguessin la seva carta. Reis de la seva època van tenir també minories d'edat molt difícils, i també, com Jaume I, van sobreviure i regnar molts anys, però no tants com el rei d'Aragó. Jaume I és el rei medieval de regnat més llarg. Posteriorment, només Lluís XIV de França i la reina Victòria d'Anglaterra assoliran uns regnats tan llargs.

—Per què va intervenir de forma tan directa i decisiva el sant pare en el rescat de l'infant Jaume, presoner de Simó de Monfort?

—La relació entre la corona i el papat era molt estreta. La Corona d'Aragó, arran del vassallatge que el rei Pere II d'Aragó, *el Catòlic*, havia retut a la Santa Seu el 1204, estava jurídicament sota la sobirania directa del papa Innocenci III. L'any 1213, Maria de Montpeller s'està morint i li confia el futur del fill. Al testament, posa Jaume a les mans del papa. Un detall significatiu: Maria és enterrada a la basílica de Sant Pere. I Jaume sempre tindrà una devoció enorme per la mare, i també pel sant pare.

“Al cap de Jaume I no hi havia unitat catalana. Per això va donar el Rosselló al fill petit, el de Mallorca”